

“...Вони загинули як мученики”

У 1937-1938 рр. політичний терор набув характеру відвертого геноциду – масового нищення людей. Поза увагою не могли залишитись і представники православної церкви, які існували і діяли в умовах жорстокого терору, проповідуючи Боже Слово. Загалом, внаслідок сталінського масового терору в Україні було знищено 34 єпископи, 2000 священників та інших церковних служителів. Репресіям піддавали тих, хто ставав на захист народної віри, релігії, храмів. Фабрикуючи справи, каральні органи прагнули одним ударом «знешкодити» ті сили і тих людей, які могли бути або вже були небезпечними для утвердження комуністичної ідеології. Особливого гоніння зазнали священники Старосинявщини. Підтвердженням є архівно-слідчі справи репресованих священнослужителів, що зберігаються у Державному архіві Хмельницької області.

20 серпня 1937 року Старосинявським районним відділом НКВС було заарештовано священника **Мартинюка Григорія Демидовича**, 1879 року народження, уродженця с. Бабине Старосинявського району. Його звинуватили у антирадянській діяльності, спрямованій на активізацію релігійного руху в селах району та відновлення діяльності церкви. Як зазначено у довідці-характеристиці Бабинської сільради від 22 серпня 1937 року: «У травні 1937 року Мартинюк Г.Д. організував збір підписів на відкриття церкви. На одному з нелегальних зібрань серед селян проповідував: «Хто з колгоспників відмовиться від віри, буде богом покараний. Богу належать люди, які вірують в нього, моляться йому і активно борються за релігію». Закликав релігійників молитися «за розстріляних учасників троцькістського центру, які є мучениками за віру». У липні 1937 року зібрав віруючих села, щоб відстояти церкву, в якій хотіли зробити склад колгоспу».

На допитах Мартинюк Г.Д. підтвердив свою «контрреволюційну» релігійну діяльність: «Починаючи з 1924 року я працював священником у ряді сіл Старосинявського району. Після припинення легальної діяльності церкви у 1935 році, як служитель релігійного культу в с. Паплинці, я став на шлях контрреволюційної релігійної роботи». У звинувачувальному висновку вказувалося, що священник Мартинюк Г.Д. організовував селян проти закриття церкви. У 1937 році дав вказівку релігійній громаді домогтись дозволу райвиконкому на відкриття церкви. Нелегально здійснював релігійні обряди населення сіл району, проводив серед селян контрреволюційну і релігійну роботу.

За аналогічними звинуваченнями Старосинявським районним відділом НКВС 20 серпня 1937 року були заарештовані жителі с. Нова Синявка: псаломщик **Куліш Семен Миколайович** та священник **Дацков Тихін Микитович**. У постанові на арешт від 17 серпня 1937 року зазначено, що Дацков Т.М. проводив контрреволюційну діяльність у с. Нова Синявка під виглядом релігійних зібрань. На допитах він повідомив, що народився 24

червня 1879 року в с. Западинці Меджибізького району, закінчив чотирьохкласне духовне училище при монастирі Феофанія в м. Київ і отримав у 1912 році сан священника. До революції був монахом, одинокий, з 1919 року працював священником в с. Нова Синявка Старосинявського району до закриття церкви в 1935 році.

Із клопотання протоїрея Георгія Брюховецького, настоятеля приходу с. Нова Синявка єпископу Вінницької області від 10 січня 1934 року: «С.Н.Кулиш, 1880 года рождения, состоит псаломщиком церкви с. Новая Синявка с 1920 года. Все его прекрасные душевные качества: скромность и воспитанность в религиозном духе, а также долголетняя дьяконовская служба и преклонные лета дают ему право поощрения. Смело за него поручусь, а посему осмеливаюсь просить возвести его в сан священника» (цитуюмо за оригіналом). Один із пунктів звинувачення псаломщика Куліша С.М.: «Під виглядом здійснення релігійних обрядів проводив контрреволюційну діяльність, спрямовану проти радянської влади. У квітні 1937 року разом з попом Дацковим Т.М. відправив молебень за розстріляних ворогів народу – троцькістів, проповідуючи: «Вони загинули як мученики за краще життя за нас».

У серпні 1937 року як активний релігійник був заарештований також **Брещук Григорій Кіндратович**, 1880 року народження, житель с. Нова Синявка, одноосібник, господарство якого було розпродано у 1933 році. Звинувачувався у тому, що надавав свою квартиру для нелегальних зібрань віруючих, де під виглядом здійснення релігійних обрядів служителями релігійного культу Дацковим і Кулішем проводив контрреволюційну роботу, спрямовану проти радянської влади.

Рішенням особливої трійки УНКВС по Вінницькій області від 1 вересня 1937 року Мартинюк Г.Д., Куліш С.М., Дацков Т.М. та Брещук Г.К. були засуджені до розстрілу. Страчені 8 вересня 1937 року у м. Вінниця, реабілітовані у 1989 році.

Сьогоднішня розповідь про декількох священнослужителів є підтвердженням того, що завжди знаходяться людські душі, які зберігають свою віру, свої переконання за найстрашніших умов. Імена їхні не забуді.

Головний спеціаліст

Державного архіву Хмельницької області

О.В.Миськова